

ПОМПЕЙ СТРАБОН: НЕНАВИСНИЙ ГЕРОЙ СОЮЗНИЦЬКОЇ ВІЙНИ

В статті розглядається життя і військова діяльність Гнея Помпея Страбона – батька Помпея Великого. Зроблено спробу уточнення преторської провінції Страбона. Деталізується його участь в Союзницькій та громадянській війнах Цинна. Аналізуються причини і обставини заколоту у війську Страбона під стінами Риму в 87 р. до Р.Х.

Ключові слова: Помпей Стратон, претура, Союзницька війна, Аускул, Цинна, Сулла.

В подіях історії Римської республіки періоду Союзницької та початку громадянської війни Сулли не останнє місце займав Гней Помпей Страбон, батько видатного римського полководця Помпея Великого. Попри це, його постать залишається малодослідженою, особливо у порівнянні з такими діячами, як Луцій Корнелій Цинна, Гай Марій чи Луцій Корнелій Сулла. Однак, повноцінне розкриття біографії та діяльності Страбона дозволить детальніше прояснити окремі епізоди римських війн 90–88 рр. до Р.Х. і додати деякі штрихи до загального образу амбітного полководця, який став однією з діючих фігур в римській політиці періоду Пізньої Республіки.

Найбільш повно діяльність Помпея Страбона представлена у роботах А. Ківні¹, Р. Сігера² і А. В. Короленкова³. Етапи його ранньої кар'єри досліджували Е. Груен⁴ і Р. Роуланд⁵. Чи не найбільш обговорюваною в історіографії була проблема надприродної смерті Страбона⁶. Нерозв'язаними і дискусійними залишаються питання, пов'язані із визначенням преторської провінції Страбона, деталізацією військових дій, у яких він брав участь, і можливим заколотом у його війську в 87 р. до Р.Х.

Щоб здійснити спробу знайти відповідь на зазначені питання, було необхідно залучити якомога ширший комплекс джерел, що включає в себе праці античних авторів та епіграфічний матеріал. Таким чином, джерельна база цієї статті складається із праць Плутарха (Plut. Rom. 1-6), Аппіана (App. BC. 1. 40-68), Лівія (Liv. Per. 72-80), Орозія (Oros. 5. 18-19), Веллея Патеркула (Vell. 2. 15-22), Аннея Флора (Flor. 2. 6; 9), Гранія Ліцініана (Gran. Lic. 15-24). З епіграфіки було використано надписи на статуях римських промагістратів у Греції (IG. III. Ed. min. 4100-4101) і текст таблиці із наказом Помпея Страбона про надання римського громадянства іспанським вершникам (CIL VI 37045).

Гней Помпей Страбон був вихідцем із італійської області Піцен, де знаходилося його родове помістя⁷ (Plut. Rom. 6). Рід Помпеїв належав до вершницького прошарку і лише з II ст. до Р.Х. міг вважатися частиною римського нобілітету, коли в 141 р. до Р.Х. один із його представників – Квінт Помпей – здобув консулат⁸, а в 131 р. до Р.Х. він же став цензором⁹. Батько Помпея Страбона – Секст Помпей¹⁰, загинув у 119 р. до Р.Х. в Македонії, виконуючи там обов'язки претора¹¹. Самому ж Страбоні судилося бути найпомітнішим представником свого роду, принаймні – до появи його сина, Помпея Великого.

Страбон був квестором в 104 р. до Р.Х.¹² і претором в 92 р. до Р.Х.¹³, імовірно – сицилійським. А. В. Короленков висловлював припущення, що під час своєї претури він здійснював управління провінцією Македонія, як і його батько Секст Помпей¹⁴. При цьому автор посилався на епіграфічні дані, що стосуються присвят статуй римським посадовцям в Греції: «ὁ δῆμος Γναίων Πομπηίου Σέξτου υἱόν» (IG. III. Ed. min. 4101), яка перекладається як «народ Гнеєві Помпею,

сину Секста». Попередній надпис (IG. III. Ed. min. 4100) – це присвята Секстові Помпею, із текстом «ὁ δῆμος Σέξτον Πομπήϊον ἀρετῆς ἐνεκα» – «народ Сексту Помпею за благоденство». Із тексту надписів логічно було б припустити, що вказана статуя була присвячена у першу чергу Секстові Помпею, після його смерті в цій провінції в 119 р. до Р.Х., а Помпей Страбон був згаданий лише як член родини, що був тоді із ним.

Претуру Страбона на Сицилії ми пов'язуємо із завершенням там у 80-х рр. до Р.Х. будівництва дороги, яка отримала назву *Via Pompeia*. Її прокладання сучасні дослідники приписують Помпею Великому¹⁵. Однак, на нашу думку, його управління Сицилією у 82 р. до Р.Х. навряд чи могло тривати настільки довго, щоб завершити цю дорогу, оскільки він був вимушений швидко відправитися до Африки (Plut. Pomp. 6). Таким чином, ми припускаємо, що *Via Pompeia* отримала свою назву на честь Гнея Помпея Страбона, який міг бути претором Сицилії.

Проте вершини політичної кар'єри – консулату – Страбон сягнув завдяки успішному командуванню римськими військами у період Союзницької війни 90–88 рр. до Р.Х.

Як вказують античні автори, Страбон володів неабияким талантом полководця. Про його звитяги під час ранньої військової служби чи претури нам нічого невідомо, але Аппіан зарахував його до числа найкращих легатів – «ὕποστρατήγους ἀρίστους», яких відправили на підмогу консулам на самому початку Союзницької війни – поставивши його в один ряд із уже прославленими Гаєм Марієм і Луцієм Корнелієм Суллою (App. BC. 1.40); аналогічно високо оцінювали його військовий талант Веллей Патеркул («Clarissimi autem imperatores fuerunt Romani eo bello Cn. Pompeius, Cn. Pompei Magni pater, C. Marius, ... L. Sulla anno ante praetura functus, Q. Metellus, Numidici filius...») – Vell. 2. 15.3) і Євтропій (Eutrop. 5. 3.3).

Отже, із початком Союзницької війни Помпей Страбон був призначений одним із п'яти легатів консула Публія Рутілія Лупа (App. BC. 1.40), при чому діяти його направили у Піцен (Liv. Per. 74; Oros. 5. 18.10), у якому, власне, і розпочалася повстання італіків (App. BC. 1.38-38; Oros. 5. 18.8). Цілком очевидно, що таке рішення було прийняте у зв'язку із тим, що Страбон володів у цьому регіоні маєтками і мав тут широку клієнтелу¹⁶ (Plut. Pomp. 6), а відтак був знайомий із місцевістю і міг організувати забезпечення та поповнення армії. Як відомо, перший період війни для римлян складався невдало і більшість римських полководців зазнавала значних поразок (App. BC. 1.41-43; Liv. Per. 73; Eutrop. 5. 3.2), не став винятком і Помпей Страбон. Він був розбитий біля Фалернської гори і відступив до міста Фірма Піценська (сучасне Фермо), де протягом деякого часу його військо витримувало облогу, під час якої він зайнявся переозброєнням солдатів і муштрою новобранців¹⁷ (App. BC. 1.47). Очевидно, невдовзі Страбон був деблокований підкріпленнями і, за допомогою обхідного маневру, йому вдалося розгромити піценів (App. BC. 1.47). Ефект від його перемоги в Римі був приголомшуючим: оскільки це була одна із перших перемог римських військ, з такої нагоди римські сенатори припинили траур і вдяглися у святковий одяг (App. BC. 1.47; Liv. Per. 74; Oros. 5. 18.17). Перемога під Фірмою настільки підняла престиж Помпея Страбона, що це дозволило йому претендувати на консульство на 89 р. до Р.Х. (Oros. 5. 18.18).

На посаді консула Страбон приносив нові перемоги, так що згодом його вважали одним із полководців, що забезпечили виживання Риму у цій війні (Vell. 2. 16.4). Першочергово, на початку 89 р. до Р.Х. він розбив п'ятнадцятитисячний загін марсів та піценів, що просувався до Етрурії з метою підняти повстання і там (App. BC. 1.50). У бою Страбон знищив половину загону італіків, решта ж була вимушена відступати посеред зими через гірську місцевість, у наслідок чого значна їх частина загинула від холоду і нестачі провізії (App. BC. 1.50; Oros. 5. 18.19). Після цього він провів низку битв, у яких розбив марсів, марруцинів і вестинів¹⁸ («Γναῖος δὲ Πομπήϊος ὑπηγάγετο Μάρσους καὶ Μαρρουκίβους καὶ Οὐρητίβους» – App. BC. 1.52; Liv. Per. 75). Завершив же він свою кампанію взяттям в облогу Аускула. Оскільки це місто було добре укріпленим і мало вигідне для оборони розташування (Strabo. 5. 4.2), очевидно, що облога була тривалою і у певний момент обложені здійснили спробу масштабного прориву, коли їм на допомогу підійшов Відацилій, один із керівників італіків, що походив із цього міста (App. BC.

1.48). Страбон розбив військо Відацилія у відкритому бою¹⁹, після чого останній здійснив самогубство (App. BC. 1.47-48; Oros. 5. 18.18-21). По смерті свого вождя місто опиралося недовго і, зрештою, Помпей Страбон ним оволодів (Liv. Per. 76; Vell. 2. 21.1; Flor. 2. 6.14).

За перемогу під Аускулом і взяття самого міста, Помпей Страбон 25 грудня 89 р. до Р.Х. справив триумф (Fasti. Triumph. 107 Degrassi; Val. Max. 6. 9.9; Plin. NH. 7. 137; Dio. 43. 51.4-5) – єдиний за всю Союзницьку війну (App. BC. 2. 46).

Окрім звитяг на полі бою, Гней Помпей Страбон за період свого консульства відзначився також наданням римського громадянства загонові іспанських вершників – Саллівітанській турмі, яке відбулося 17 листопада 89 р. до Р.Х. в його таборі під Аускулом²⁰. Згідно із *Lege Iulia de civitate latinis et sociis danda*, Страбон, як діючий магістрат з імперією, мав право надавати римське громадянство союзникам, що було подякою за проявлену ними особливу хоробрість у бою²¹. Надзвичайно цікавим є те, що серед п'ятдесяти дев'яти радників Страбона в тексті його указу фігурує і його син Гней Помпей, у майбутньому – Помпей Великий (CIL VI 37045)²².

У 88 р. до Р.Х. Помпей Страбон, ставши проконсулом, залишався зі своїм військом у Піцені, очевидно, придушуючи там останні спалахи повстання італіків²³. Він не втручався у політичну кризу, коли Сулла повів війська на Рим²⁴ (App. BC. 1. 52; Plut. Sull. 9). Імовірно, що лише коли Страбон заявив, що буде висуватися в консули на 87 р. до Р.Х. (Vell. 2. 21.2), Сулла почав вбачати у ньому загрозу. Саме тоді він готувався відправитися на війну проти Мітрідата і, з одного боку, остерігався залишати в Італії полководця з політичними амбіціями, який міг спробувати підкріпити їх відданою армією²⁵, а з іншого – йому було необхідно залишити в Італії когось, хто міг би захистити проведені ним реформи зі зброєю в руках²⁶. Відтак, до Страбона відправився співавтор сулланських реформ – консул Квінт Помпей Руф, щоб перебрати на себе командування його армією. Однак, сам Помпей Страбон та його віддані війська не сприйняли перспективи заміни полководця – серед солдатів стався заколот, в результаті якого Помпея Руфа убили (Vell. 2. 20.1; Liv. Epit. 77; App. 1, 63; Val. Max. 9. 7.mil.rom.2). Після цього Сулла злякався за своє життя і оточив себе охоронцями (App. BC. 1. 64), однак Страбон не виступив проти нього, а Сулла вирішив не вступати у війну зі Страбоном і відбув у похід проти Мітрідата²⁷. Сам же Помпей Страбон знову очолив свою армію.

На початку 87 р. до Р.Х., після відпливу Сулли з Італії, Рим знову опинився перед загрозою бути взятим своїми ж громадянами. Чинний консул Луцій Корнелій Цинна був вигнаний із міста колегою Гнеєм Октавієм через законопроект, за яким нові римські громадяни мали розподілятися по всіх трибах (Liv. Per. 79; Plut. Mar. 41; Sert. 4; Vell. 2. 22.2-3; Flor. 2. 9.9-10; App. 1. 64-65). Однак він організував військо з нових громадян, ядром якого стала армія Аппія Клавдія, що тримала в облозі Нолу; з такої нагоди до нього приєднався і вигнаний Суллою Гай Марій (Liv. Per. 79; Vell. 2. 20.4; Plut. Mar. 41-42; App. BC. 1. 65-66; Oros. 5. 19.8; Gran. Lic. 17). Зі своїми військами Цинна і Марій спершу розграбували Остію (Plut. Mar. 42; Oros. 5. 19.17), а потім почали просуватися до Риму.

Імовірно, що вже в той час, коли Цинна почав концентрувати війська біля Ноли, консул Гней Октавій викликав Помпея Страбона на захист Рима²⁸ (Liv. Per. 79; Oros. 5. 19.10; App. BC. 1. 67). Останній хоч і вирушив зі своїм військом до Риму, все ж не поспішав одразу заявити про свою приналежність до однієї зі сторін конфлікту і зайняв вичікувальну позицію. Очевидно, що Страбон вступив у переговори як із Октавієм, так із Марієм та Цинною, намагаючись зрозуміти, перехід на чю сторону приніс би йому більше користі (Vell. 2. 21.2; Oros. 5. 19.10).

За словами Орозія, Страбон перейшов на сторону Октавія і сенату лише тоді, коли його відкинули Марій і Цинна (Oros. 5. 19.10). Припускають, що першочергово він вів переговори із Цинною, сподіваючись отримати друге консульство, однак після приєднання до нього Марія, для Страбона вже не залишилося шансів розділити консулат із Цинною²⁹. Останньому ж був потрібний великий авторитет Марія³⁰.

На нашу думку, поведінка Страбона і Цинни в цьому епізоді вимагає іншої оцінки. Зовсім нераціональним видається вибір Цинною авторитету Марія, якщо він міг отримати армію

Страбона. Звісно, Марій привів до Цинни певні сили, зібрані під час вигнання, але це були наймані вершники з Мавританії і такі ж самі римські вигнанці, як він – всього не більше однієї тисячі чоловік (Plut. Mar. 41; Gran. Lic. 16), і ще йому вдалося загітувати до своїх лав шість тисяч етрусків в самій Італії, пообіцявши їм повні громадянські права (App. BC. 67). Джерела також повідомляють, що до своїх «військ» Марій залучав і звільнених рабів (Plut. Mar. 41; Sert. 5; Flor. 2. 9.11). У той же час, на боці Страбона була віддана професійна армія, загартована у боях Союзницької війни. Обравши його, Цинна не тільки отримав би велике і підготовлене військо, а й головним чином – позбувся б загрози виступу цього війська проти нього. У питанні війни за Рим армія Страбона важила більше, ніж авторитет Марія. На нашу думку, Страбон вів переговори із Цинною лише для того, щоб примусити Октавія і сенат запропонувати йому вигідніші умови.

За даними джерел, Помпей Страбон міг навмисне зволикати³¹, дозволяючи Марієві взяти Остію (Plut. Mar. 42; Liv. Per. 79; Flor. 2. 9.12; Gran. Lic. 18). На той час сили Цинни вже зросли настільки, що він міг їх розділити на чотири окремі війська, одним із яких керував сам, а решту віддав під командування Гая Марія, Квінта Серторія, Гнея Папірія Карбона (Flor. 2. 9.13; Liv. Per. 79; Oros. 5. 19.9; Plut. Sert. 5). Ми припускаємо, що Помпей Страбон навмисне так довго не втручався у конфлікт, дозволяючи Цинні зміцнити свої сили, оскільки це ще більше зменшувало шанси консулів Октавія і Мерулі перемогти без його допомоги. Навіть попри чисельне зростання армії Цинни, Страбон був переконаний у можливості своєї перемоги – недарма античні автори високо оцінювали його військовий талант, про що говорилося вище. Так само і Плутарх, надаючи загалом негативну характеристику його особистих якостей, все ж об'єктивно зазначає, що Страбон був умілим воїном (Plut. Pomp. 1).

Очевидно, що Цинна й сам усвідомлював свої низькі шанси проти Страбона, тому у певний момент здійснив спробу підняти заколот у його війську і підіслав до нього вбивцю. Про це в яскравих деталях розповідає Плутарх (Plut. Pomp. 3). Отже, за його інформацією, Цинна підкупив одного із людей у війську Страбона – Луція Теренція – щоб той вбив сина полководця, в той час як інші змовники підпалять намет Страбона. Молодший же Гней Помпей розкрив змову і зміг уникнути смерті. Під час цього в рядах воїнів Страбона піднявся заколот, сам полководець перелякався і залишився у своєму наметі, і лише молодший Помпей зміг втихомирити солдатів, кинувшись їм під ноги і зі слізьми благаючи не покидати його батька. Після цього заколот припинився, а на бік Цинни з війська Страбона перейшли лише вісімсот солдатів Страбона (Plut. Pomp. 3).

Сучасні дослідники трактують цей епізод неоднозначно. Наприклад, Р. Сігер не приділив йому багато уваги і висловив сумніви у його правдивості³², а Дж. Ліч взагалі уникнув згадок про нього³³. Б. Кац зазначав, що невдоволення солдатів у таборі Страбона могло мати місце, але навряд чи сам полководець був людиною, що ховалася б зі страху в своєму наметі. У той же час, Б. Кац вважав, що роль молодшого Гнея Помпея у припиненні заколоту залишається незрозумілою³⁴.

Детально проаналізував цей епізод А. Ківні. Він погодився із Б. Кацом, вважаючи абсурдною думку, що Страбон від страху перед заколотом війська не виходив із намету³⁵. Натомість, додаючи до свідчень Плутарха дані Гранія Ліциніана (Gran. Lic. 22), автор запропонував наступне трактування. Коли військо Помпея Страбона охопила пошесть, її не уникнув і сам полководець. Хворіючи, він не мав сил навіть вийти із намету й таким чином армія на кілька днів залишилася без воєначальника. Очевидно, прагнучи скористатися цими обставинами, саме у ці кілька днів Цинна і організував спробу замаху на Страбона. На думку А. Ківні, якби Помпея і його батька було усунуто, солдати, які й так проявляли нетерплячість, просто розійшлися б і таким чином Цинна позбувся б найбільшої перепони на його шляху до взяття Риму. Відповідно, автор зазначив, що, таким чином, не потрібно сумніватися у реальності дій молодого Гнея Помпея, який рятував свого батька³⁶.

На думку ж Т. Хіллмана, заворушення у війську Страбона взагалі не варто пов'язувати зі спробою Цинни його вбити³⁷. Він це пояснює тим, що, по-перше, Плутарх використовує епі-

зод із заколотом лише для того, щоб краще висвітлити характер молодшого Помпея на фоні негативного ставлення до його батька і Цинни, протиставляючи його їм обом³⁸. По-друге, на думку Т. Хілмана, порівняння даних Плутарха і Гранія Ліциніана дозволяють припустити, що на момент солдатського буту між Цинною і Страбоном ще тривали переговори, а тому перший не став би чинити замах на потенційного союзника³⁹. На підкріплення останнього припущення Т. Хілман вказав на можливість тісного зв'язку між молодшим Помпеем та режимом Цинни в 87–83 рр. до Р.Х.: люди останнього надали Гнеєві Помпею чималу підтримку під час судового процесу над ним у 86 р. до Р.Х., а напередодні повернення Сулли люди Папірія Карбона (послідовника Цинни) вербували собі солдатів у Піцені⁴⁰. З цього Т. Хілман зробив висновок, що Гней Помпей лише зміцнив і розбудував відносини із Цинною, які розпочав Страбон. Наостанок, автор зазначив, що у солдатів було багато причин для бунту – питання платні, демобілізації, політика їхнього полководця, тож не обов'язково серед них шукати зовнішній вплив Цинни⁴¹. Загалом, на думку Т. Хілмана, епізод із замахом на Страбона та бунтом його війська є, головним чином, літературним прийомом самого Плутарха, щоб зосередити головну увагу на особистості молодшого Гнея Помпея і применшити роль Страбона і Цинни⁴².

До дискусії стосовно цього питання долучався і А. В. Короленков. Він також підтримав думку, що роль молодого Гнея Помпея в цьому епізоді явно перебільшена⁴³. На його думку, Цинна планував убивство Страбона тому, що його армія була дуже віддана своєму полководцеві. Після смерті ж Страбона, його противники хотіли переманити армію на свій бік, залякуючи солдатів тим, що сенат може поквитатися із ними за вбивство консула Квінта Помпея Руфа⁴⁴.

Дійсно, переоцінювати роль Гнея Помпея в епізоді про замах на його батька не варто. Однак не можна відкинути версію про реальність заколоту солдатів Помпея Страбона (Plut. Pomp. 3).

У певний момент Страбон таки прийшов на допомогу Октавію, тож варто припустити, що він отримав гарантію на здобуття другого консульства. Він надав консулові шість своїх когорт, щоб той зміг відбити римський пагорб Янікул, захоплений легатом Марія – Мілонієм, якого послали із незначними силами швидко зайняти підступи до Риму, вважаючи місто беззахисним (Gran. Lic. 17-18). У той же час, сам Страбон зв'язав боєм сили Серторія, які підходили на допомогу Мілонієві; з обох сторін у цій битві полягло по шістсот солдатів (App. BC. 1.68; Oros. 5. 19.10; Liv. Per. 80; Flor. 2. 9.13; Gran. Lic. 18). Як вказують окремі джерела, втручання Страбона було мінімальним – він лише не давав Октавію зазнати поразки, так само як і не давав Цинні перемогти, підтримуючи конфлікт до тих пір, доки він не отримав би гарантії, що стане консулом (Gran. Lic. 19; Liv. Per. 79). Ми можемо припускати, що зрештою Октавій погодився на умови Страбона і той зійшовся з противниками у генеральній битві: «Але наприкінці у великій і жакливій битві [Страбон] зіштовхнувся з Цинною: яким смертельним було її закінчення для тих, хто бився під стінами і будинками Риму... – навряд чи словами можна передати» – «Sed ad ultimum magno atrocique proelia cum Cinna confligit: cuius commissi patratique sub ipsis moenibus focusque urbis Romanae pugnantibus spectantibusque quam fuerit eventus exitiabilis, vix verbis exprimi potest» (Vell. 2. 21.3).

Можливо, що Страбон міг бути близьким до перемоги, але йому так і не вдалося насолодитися плодами своїх інтриг – серед захисників міста спалахнула пошесть, від якої загинуло сімнадцять тисяч солдатів (Oros. 5.19.18; Gran. Lic. 21-22). Саме в цей час, як і припускав А. Ківні, міг статися бунт у війську Страбона – виснажені втратами і хворобою, солдати цілком могли бути незадоволені полководцем, який свідомо затягував хід війни, віддаляючи перемогу. Джерела повідомляють про велику кількість дезертирів з табору Октавія у той час (App. BC. 1. 70; Liv. Per. 80), тож не є дивним, що і з війська Страбона після заколоту перейшли на бік Цинни вісімсот солдатів (Plut. Pomp. 3). Зрештою, і сам Помпей Страбон загинув від мору, який вразив його військо (Gran. Lic. 21-22; Vell. Pat. 2. 21.4). Згідно з іншою традицією, Страбон загинув від удару блискавки (Plut. Pomp. 2; Oros. 5. 19.18; App. BC. 1. 68; Obseq. 56a; Gran. Lic. 22). В сучасній історіографії така версія подій відкидається – її визнано за міф, що популяризувався серед римлян незадовго після смерті Страбона⁴⁵.

Після смерті полководця рештки його війська почали явно симпатизувати Цинні (Gran. Lic. 23; Liv. Per. 80; Plut. Mar. 42), тож захисники міста більше не могли йому протистояти і були вимушені здатися (Liv. Per. 80; App. BC. 1. 70). Люди, розгнівані тим, що Страбон навмисне відмовився прийти на допомогу державі і пильнував лише власні інтереси, зірвали поховальну процесію і здійснили наругу над його тілом (Plut. Pomp. 2; Vell. 2. 21.4; Obseq. 56a). Саме таке негативне ставлення до нього і відобразилося у джерелах – своїми вчинками, здійсненими за останній рік, Страбон перекреслив усе, що зробив протягом всього життя.

Таким чином, розглянувши біографію Помпея Страбона, можна констатувати наступне. В період громадянських війн у Римській республіці він представляв собою «типового персонажа» свого часу – талановитого полководця з політичними амбіціями, який мав достатньо рішучості для шантажу держави власною армією, щоб досягнути омріяного. Цим він не відрізнявся як від представників свого покоління – Сулли і Марія, так і від молодшої генерації – Юлія Цезаря і свого сина Помпея Великого. З одного боку, військові успіхи Страбона забезпечили корінний перелом у Союзницькій війні на користь Риму. А з іншого – вимагаючи другого консульства, він цілеспрямовано дозволяв Цинні і Марію закинути зашморг на ший держави. Цілком можна припускати, що стратегія Страбона була виграшною, але брак удачі звів усі його зусилля нанівець.

¹ Keaveney, A. Pompeius Strabo's Second Consulship / Arthur Keaveney // CQ. – 1978. – Vol. 28, No. 1. – Pp. 240–241; Sulla. The Last Republican / Arthur Keaveney. – 2nd edition. – London and New York: Routledge, 2005. – 233 p.; Yong Pompey: 106–79 B.C. / Arthur Keaveney // L'antiquite classique. – 1982. – T. 51. – Pp. 111–139.

² Seager, R. Pompey the Great: a Political Biography / Robin Seager – 2nd [updated] ed. – Oxford: Blackwell Publishing, 2002. – 287 p.

³ Короленков А. В. Помпей Страбон в гражданской войне 88–82 гг. до н.э. // Мvημα. Сборник научных трудов, посвящённых памяти проф. Владимира Даниловича Жигунина. – Казань, 2002. – С. 313–327, його ж: Помпей Страбон и его армия // Antiquitas aeterna. – 2007. – Вып. 2. – С. 128–139.

⁴ Gruen, Erich S. Politics and the Courts in 104 B.C. / Erich S. Gruen // ТРАРА. – 1964. – Vol. 95. – Pp. 99–110.

⁵ Rowland, Robert J. Jr. The Date of Pompeius Strabo Questorship / Robert J. Rowland, Jr. // CPh. – 1968. – No. 63. – Pp. 213–214.

⁶ Hillard, T.W. Death by Lightning, Pompeius Strabo and the People / T.W. Hillard // Rheinisches Museum für Philologie. – 1996. – Bd. 139, H. 2. – Pp. 135–145; Hillman, T.P. Cinna, Strabo's Army and Strabo's Death / Thomas P. Hillman // L'antiquité classique. – 1996. – T. 65. – Pp. 81–89; Katz, B. R. The Siege of Rome in 87 B.C. / Barry R. Katz // CPh. – 1976. – Vol. 71, No. 4. – Pp. 328–336; Watkins, O.D. The Death of Cn. Pompeius Strabo / Watkins O.D. // Rheinisches Museum für Philologie. – 1988. – Bd. 131, H. 2. – Pp. 143–150.

⁷ Яке розташовувалося, можливо, в околицях міста Ауксим (суч. Озімо провінції Анкона), одного із найбільших міст Піценської області (Strabo. 5. 4.2) – оскільки саме тут молодий Гней Помпей почав набирати військо зі своїх клієнтів (Plut. Pomp. 6).

⁸ Ward, A. M. The Early Relationships between Cicero and Pompey until 80 B.C. / Allen M. Ward // Phoenix. – 1970. – Vol. 24, no. 2. – P. 120.

⁹ Seager, R. Pompey the Great: a Political Biography. – P. 20.

¹⁰ Короленков А.В. Помпей Страбон в гражданской войне... – С. 313.

¹¹ Broughton, T.R.S. The Magistrates of the Roman Republic. Vol. 1: 509 B.C. – 100 B.C. / T.R.S. Broughton. – New York: American Philological Association, 1951. – P. 526.

¹² Gruen, Erich S. Politics and the Courts... – Pp. 101–102.

¹³ Broughton, T. R. S. The Magistrates of the Roman Republic. Vol. 1. – Pp. 17–18.

¹⁴ Короленков А. В. Помпей Страбон в гражданской войне. – С. 313; його ж: Помпей Страбон и его армия. – С. 128.

¹⁵ Wilson, R. J. A. Becoming Roman Overseas? Sicily and Sardinia in the Later Roman Republic / R. J. A. Wilson // A Companion to the Archaeology of the Roman Republic / ed. by Jane DeRose Evans. – Malden, MA Oxford: Wiley-Blackwell, 2013. – P. 487.

¹⁶ Seager, R. Pompey the Great... – P. 20; Короленков А.В. Помпей Страбон и его армия... – С. 128–129.

¹⁷ Короленков А. В. Помпей Страбон и его армия... – С. 129.

¹⁸ «Γναῖος δὲ Πομπηῖος ὑπηγάγετο Μάρσους καὶ Μαρρουκίους καὶ Οὐηστίνους» (App. BC. 1. 52).

¹⁹ За свідченнями Веллея Патеркула, на Піценському полі під Аускулом відбулася одна із найбільших битв війни, у якій взяли участь 65 тис. італіків і 75 тис. римлян: «Cn. Pompeius... Asculum seperat, circa quam urbem, cum in multis aliis regionibus exercitus dispersi forent, quinque et septuaginta milia civium Romanorum» (Vell. 2. 21.1). Як передає Аппіан, у Відацилія було всього 8 когорт (App. BC. 1. 48), з якими він пробивався в місто – тобто біля 4–5 тис. воїнів (про чисельність структурних підрозділів тогочасного легіону див.: Cagniat, Pierre. *The Late Republican Army (146–30 BC)* / Pierre Cagniat // *A Companion to the Roman Army* / Ed. by Paul Erdkamp. – Malden, MA: Blackwell Publishing, 2007. – P. 86). За словами ж Орозія, в ході битви під Аускулом Помпей Страбон знищив 18 тисяч марсів і взяв у полон 3 тисячі, а ще 4 тисячі італіків розбіглися: «Cn. Pompeio L. Porcio Catone consulibus Pompeius diu obsedit Asculum civitatem; nec tamen expugnasset, nisi populum in campum prorumpentem gravissima oppresione vicisset: decem et octo milia Marsorum in ea pugna cum Frauco imperatore suo caesa sunt, capta tria milia. quattuor milia autem Italici viri ex ea caede profugi iugum montis coacto in unum agmine forte conscenderant, ubi oppressi exanimatique niuibus miserabili morte riguerunt» (Oros. 5. 18.18-19). Зіставлення цифр, наведених Орозієм, Веллесом і Аппіаном наводить на думку, що у війську італіків під Аускулом було від 30 до 60 тисяч воїнів. Наявність у Страбона сил, здатних здолати таке військо можна пояснити тим, що під його командуванням знаходилося дві армії – власна і проконсула Секста Цезаря, який, очевидно, також брав участь у облозі, але загинув від якоїсь хвороби (App. BC. 1. 48).

²⁰ Johnson, A. C. *Ancient Roman Statutes. A Translation with Introduction, Commentary, Glossary and Index* / Allan Chester Johnson, Paul Robinson Coleman-Norton, Frank Card Bourne / Gen. ed. Clyde Pharr. – Clark, New Jersey: The Lawbook Exchange, Ltd., 2003. – P. 63.

²¹ Козленко А. В. Как была набрана Саллвитанская турма? – С. 52.

²² Seager, R. Pompey the Great... – P. 21; Keaveney, A. Yong Pompey: 106–79 B.C. – P. 111.

²³ Короленков А. В. Помпей Страбон и его армия... – С. 134.

²⁴ Детальніше про перший похід Сулли на Рим в найновішій історіографії див.: Keaveney, A. *Triumph and Disaster: the year 88 BC* // Sulla. *The Last Republican*. – Pp. 45–63; із розбором історіографії: Чеканова Н. В. Римская диктатура последнего века республики. – СПб., 2005. – С. 161–166.

²⁵ Seager, R. Pompey the Great... – P. 21–22.

²⁶ Keaveney, A. Sulla. *The Last Republican*... – P. 61.

²⁷ Короленков А. В. Помпей Страбон в гражданской войне... – С. 320.

²⁸ Katz, B. R. *The Siege of Rome in 87 B.C.* – P. 328

²⁹ Короленков А. В. Помпей Страбон в гражданской войне... – С. 321; Katz, B. R. *The Siege of Rome in 87 B.C.* – Pp. 331–332

³⁰ Короленков А. В. Помпей Страбон в гражданской войне... – С. 321

³¹ Greenhalgh, P. *Pompey. Vol. 1: The Roman Alexander*... – Pp. 8–9.

³² Seager, R. *Pompey the Great*... – P. 22

³³ Leach, J. *Pompey the Great* / John Leach. – London and New York: Routledge, 2014. – Pp. 20–22

³⁴ Katz, B. R. *The Siege of Rome in 87 B.C.* – Pp. 332–333; із посиланням на М. Гельцера.

³⁵ Keaveney, A. *Yong Pompey: 106–79 B.C.* – P. 112.

³⁶ Ibid.

³⁷ Hillman, T. P. *Cinna, Strabo's Army and Strabo's Death*... – P. 82.

³⁸ Ibid. – Pp. 82–83.

³⁹ Ibid. – P. 83.

⁴⁰ Ibid. – Pp. 84–85.

⁴¹ Ibid. – P. 86.

⁴² Ibid. – Pp. 88–89.

⁴³ Короленков А. В. Помпей Страбон и его армия... – С. 136–137.

⁴⁴ Там само. – С. 137.

⁴⁵ Короленков А. В. Помпей Страбон и его армия... – С. 138, прим. 70; Katz, B. R. *The Siege of Rome in 87 B.C.* – P. 333, note 20; Hillard, T. W. *Death by Lightning, Pompeius Strabo and the People*. – Pp. 143–145.

В статье рассматриваются жизнь и военная деятельность Гнея Помпея Страбона – отца Помпея Великого. Предпринята попытка уточнить преторскую провинцию Страбона. Детализируется его участие в Союзнической и гражданской войнах Цинны. Анализируются причины и обстоятельства бунта в войске Страбона под стенами Рима в 87 г. до Р.Х.

Ключевые слова: Помпей Страбон, претора, Союзническая война, Аукул, Цинна, Сулла.

The article deals with life and military activities of Cn. Pompeius Strabo, the father of Cn. Pompeius Magnus. The author made an attempt to clarify the province of Strabo during his praetorship. His participation in the Social war and the Civil war of Cinna was specified. The causes and circumstances of the soldiers' mutiny in Strabo's camp in 87 BC are analyzed.

Keywords: Pompey Strabo, praetorship, Social war, Ausculum, Cinna, Sulla.